

tehet semmit, nem védekezhet, egyszerűen azért, mert nincs módja erre, nem tudja mi ellen is kellene védekeznie, azzal az elégtétellel hal meg, hogy legalább azt sikerült kikényszerítenie ismeretlen vádlótól, hogy azok öljék meg és ne neki magának kelljen még saját halálos ítéletét is végrehajtania. Talán nem is mint ember halt meg, hanem mint közönséges kutya melynek ez a sorsa, és nyugodtan tette nyakát a kés alá és még látta is a megvillanó kést. És ekkor dőbberá, hogy már akkor halott volt, mikor megszűnt szabad emberként élni, mikor az ismeretlen hatalmak birtokukba vették. Szelleme halt meg, az Ember alkotó, mindig tevékenykedő szelleme, azután csak vegetált és gyűjtötte az erőt a kísértetekkel folytatott harchoz. És hogy mindez nem csupán ügyes allegória, írói misztifikáció, hanem az élet maga, a mű részletei a bizonyosság. Első fejezete például tökéletes polgári élet polgári környezetben, az ügyvéd munkája vagy a hős tisztviselőse az író szolid ábrázolásában kis miniatűr remeke a realizmusnak. És ezeket a mozaik-darabokat, amelyek külön-külön a való élet, a polgárság konkrét életének tökéletes megfogalmazásai, egybeillesztve egy kísértetiesen más, legkevésbé idillikus, szellemiséget kapunk, amely így, egészben az, aminek látjuk ezt a jelentős Kafka-regényt. A részletek pontosságával, az élet jellemző pillanatainak bemutatásával az író olyan szuggesztív elhíthető erőt kölcsönzött ennek a kétségbeejtő életlátás-

nak, hogy Dante víziói semmisnek tűnnek e mellett, annál is inkább, mert ott már eleve a fikció tényével állunk szemben, míg Kafkánál az életből cseng is az emberi tehetetlenség, szellemi kiszolgáltatottság jajszava.

Kafka világa megrendítő és igaz. Századunk a maga irodalmi és művészi eszközeivel újra ügyvédként lépett fel az emberiség nagy pörében. Szerinte a világon folyik ez a per, mióta a polgárság eldobta az ügyvédi talárt, és vádlóként jelent meg e láthatatlan bíróság láthatatlan épületében. A múlt századvég nagy magános ügyvédjei mellett, a XX. század a maga új hummaizmusával nemcsak friss erőt vitt e gigantikus mérkőzésbe, hanem friss szempontokat is, új célokat is, új feladatokat is.

Az emberiség pöre nem vészett el. Kafka védőbeszéde egy volt a lehetségesek közül, adott pillanatában talán az egyetlen lehetséges is. Azonban nagyon szomorú lenne a világ, ha ma is a kafkai műből kicsengő igazság lenne az egyetlen lehetséges. Mert ő belehalt a kiéhezetésbe, a kísérteteket nem sikerült legyőznie. Az emberi igazság azonban sárkányfog-vetemény, süllyedő Atlantiszok után is marad még sziget, amely megőrzi ezt a hitet és továbbítja Európa kései unokáinak. Ez az a hit, amelyben Kafka nem tudott hinni, amelyet nem talált, hogy imádsága lett volna a fin de capitalisme Valpurgis éjszakáján.

NAGYA ANDRÁS

VILÁG (Kafka)